

Krier & Kohl: Woonblok De Meander, Amsterdam (1995-2000).

Sjoerd Soeters: Circustheater, Zandvoort (1986-1991).

Molenaar & Van Winden, WAM architecten: Hotel Golden Tulip, Zaandam (2006-2010).

Kantoorgebouwen aan de Zilverparkkade in Lelystad van Erick van Egeraat architecten, Van Zuuk, Tekta, Meyer & van Schooten, P.W. van der Ven, SEARCH, de Zwarte Hond (2002-2006).

verrekijker (1993). En toen de computer steeds meer de tekentafel verving, ontstonden ook de vreemdste plastische volumes: een expositieruimte bij de Oosterscheldedam die vooral doet denken aan een dikke slang (Kas Oosterhuis, 1997).

Zo ging het door. Vloeren konden voortaan worden omgevouwen zoals bij de villa VPRO van MVRDV (1997), muren en kolommen mochten schots en scheef staan. Felle kleuren kwamen ook voor buitenmuren in zwang, zoals de dieprode appartementsgebouwen in Almere van Liesbeth van der Pol (1997). Een bank liet in nog geen twintig jaar tijd twee opzienbarende hoofdkantoren bouwen: een organische burcht in de Bijlmermeer (Alberts en Van Huut, 1987) en in 2002, langs de Amstelveense weg, een enorme glazen zeppelin op poten (Meyer en Van Schooten). En, zoals de gids laat zien, ook voor de toekomst staat nog uitbundigheid gepland: de nieuwe vleugel van het Amsterdamse Stedelijk Museum die de vorm van een kolossale badkuip krijgt; een hotel in Zaandam dat op een slordige opeenstapeling van houten huizen gaat lijken.

De indruk van uitbundigheid is echter ook een gevolg van de vaste werkwijze van de auteurs, die sinds begin jaren tachtig een gestage

stroom architectuurgidsen maakten. De benaming gids is eigenlijk niet juist; deze suggereert dat zij, zoals bij de Michelinids gebeurt, door het land zijn gereisd om bijzondere gebouwen te ontdekken. Zo doen Vollaard en Groenendijk dat niet; zij baseren zich voornamelijk op publicaties, daar maken ze een 'representatieve' keuze uit.

De opgenomen gebouwen zijn hierdoor te talrijk; ook vallen te vaak dezelfde architectennamen. Daarbij: de beschrijvingen zijn heel summier en geven voornamelijk de intenties van de ontwerpers weer - of de bedoelingen zijn gehaald staat er niet bij. Jammer is verder dat de gebouwen veel te krap in beeld zijn gebracht, in schelle kleuren en met schuine lijnen wanneer de fotografen niet de moeite namen hun camera recht te houden. Zelfs een van de meest weldadige projecten - de Vaillantlaan van Jo Coenen in Den Haag - wordt daardoor niet geportretteerd als het indrukwekkend staaltje stadsreparatie dat het is, maar als één eigenwijs, vrijstaand gebouw.

Die blitse beelden verhullen bovendien wat in de inleiding nog wel wordt aangestipt: namelijk dat het in de rijke jaren niet alléén om het maken van blikvangers ging. Zo wisten veel architecten die in hun beginperiode luchtflitsers waren, zich langzaam te ontwikkelen tot veelzijdige

Schoonheid mocht weer - soms als ijdeltuiterij maar vaak als gevolg van liefdevolle aandacht

ge ontwerpers. Dezelfde Soeters die dat casino in de vorm van een kaasblokje bedacht, maakte later baanbrekende stedenbouw. Zijn opzet voor het Amsterdamse Java-eiland en de Bossche stadsuitbreiding Haverleij deed uiteindelijk weer eens nieuwe stadswijken ontstaan die zich, wat intimiteit en verscheidenheid, met oude binnensteden konden meten. Jo Coenen, wiens inmiddels vervallen ogende jeugdzonde, het Delftse stads-kantoorhuis, kritiekloos in de gids is opgenomen, heeft een vergelijkbare ontwikkeling doorgemaakt; hij transformeerde twintig jaar later het verlaten industrieterrein (Céramique) in een volbloed Maastrichtse nieuwbouwwijk met grootstedelijke allure.

Andere veranderingen worden zelfs nauwelijks in het boek genoemd en zouden wel eens een belangrijker opbrengst van de afgelopen bloeiperiode kunnen zijn dan alle individuele vormenwellust. Zo is, in het kielzog van veel egotripperij, wel het ambacht van het bouwen herontdekt. Er kwam meer zorg voor bouwmaterialen. Schoonheid mocht weer - soms als ijdeltuiterij maar vaak als gevolg van liefdevolle aandacht.

Duurzaam bouwen werd normaal en niet meer iets alleen voor watjes. Hergebruik nam indrukwekkend toe. En, veruit het belangrijkste: er kwam meer inzicht in het belang van samenhang. Van gebouwen in hun om-

geving, van bouwprojecten onderling, van landschap, stedenbouw en architectuur.

Dat was de voedingsbodem van waaruit binnensteden werden opgeknappt en nieuwe wijken meer coherentie kregen. Van waaruit Rotterdam werd verrijkt met Erasmusbrug en Kop van Zuid, Amsterdam eindelijk zijn IJ-oeveren bij de binnenstad kon trekken en Den Haag werd uitgebreid met de satellietstad Ypenburg.

Een buitenlander die de gids als richtlijn neemt, zou zich nu geroepen kunnen voelen vooral naar de Uithof, Lelystad en het stationsgebied van Arnhem te reizen. Zo vol staan die, volgens het gidsgedeelte, met belangrijke architectuur. De kans is groot dat deze gidsgebruikers dan de kwintessens van het fin de siècle ontgaat. Het was een tijd van overvloed waarin alles kon, wat inderdaad tot overdaad en gekte leidde. Maar het was ook een tijd waarin de welvaart soms werkelijk is uitgebuit; met projecten die zorg uitstralen, oog voor continuïteit. Dat is iets moois om in een magere tijd aan voort te bouwen, en waarvan het belang de ijdelheid van architecten overstijgt.

★★★★★

Paul Groenendijk, Piet Vollaard: Architectuurgids Nederland (1980- nu); Uitgeverij 010; € 39,50. ISBN 978 90 6450 6796.